

HISTORY OF SCIENCE AND HIGHER
EDUCATION

ZINĀTŅU UN AUGSTSKOLU VĒSTURE

50 YEARS OF THE BALTIC CONFERENCES ON THE HISTORY OF SCIENCES: 1958–2008**BALTIJAS ZINĀTŅU VĒSTURES KONFERENČU 50 GADI: 1958–2008****Jānis Stradiņš**, Professor, *Dr. chem. habil., Dr. hist. h.c., academician*

Research Academy of Latvia

Address: Academic place 1, Riga, LV-1524

Phone: 7213663

E-mail: stradins.lza@lza.lv*Atslēgas vārdi: zinātnes vēsture, Baltijas zinātņu vēstures konferences, Baltijas Zinātņu vēstures un filozofijas asociācija, RPI vēsture***Ievadlekcija 23. Starptautiskajā Baltijas zinātņu vēstures konferencē Rīgā, RTU, 2008. gada 9. oktobrī**

2008. gads ir bijis bagāts, vismaz Latvijas mērogā, ar dažādām jubilejām, gan izcilām gadadienām, gan šaurākam lokam nozīmīgām. Sprotams, visas trīs Baltijas valstis svinēja sava valstiskuma iedibināšanas 90 gadus, tas mums bijis galvenais, taču Lietuva nesen atzīmējusi Lietuvju Zinātņu biedrības 100 gadus, Igaunija – savas Zinātņu akadēmijas 70 gadus, Latvija – ortogrāfijas reformas (latīniskās ortogrāfijas akceptēšanas) 100 gadus. 23. Baltijas Zinātņu vēstures starptautiskajā konferencē svarīgi ir atcerēties, ka šogad aprit tieši 50 gadu kopš šo konferenču tradīcijas iedibināšanas, ka 1958. gada jūnijā Rīgā notika pirmais šāda veida saiets. Šī konference un zinātņu vēsturnieku kolektīvs, kas pamazām sāka veidoties [1], bija organizētas un koordinētas zinātņu vēstures pētniecības sākums Baltijā. Kopējs visu Baltijas zinātņu vēstures konferenču saraksts un tematika sniegts 1. tabulā raksta noslēgumā.

Toreizējos vēstures apstākļos pirmā konference (apspriede) nepavisam nebija ne viegls, ne ordinārs saiets. Staļina režīma gados PSRS zinātne bija stingri izolējusies no pasaules zinātnes, vairākās nozarēs bija sazēlušas nezinātniskas, pat tumsonīgas pieejas, tādas kā T. Lisenko “Mičuriniskā bioloģija”, O. Lepešinskas “jaunā mācība par šūnu”, marksistiski motivēta vulgāra vēršanās pret kvantu fiziku, Einšteina teoriju, kibernetiku u. tml. Lai pretotos Rietumu it kā kaitīgajai ietekmei, bija uzsākta cīņa pret “kosmopolītismu” un “zemošanos Rietumu priekšā”, nepamatoti noniecināti Eiropas zinātnes sasniegumi un mērķtiecīgi veicināti krievu zinātnieku un inženieru apšaubāmas “prioritātes” meklējumi visās jomās [2]. Īpaši pēc 2. pasaules kara nonievāja uzvarēto vāciešu nopelnus zinātnes attīstībā, pie viena arī Baltijas vāciešus (Krievijas impērijas pavalstniekus!), kurus vai nu noklusēja un nopulgoja vai pasludināja par krieviem, kā, piemēram, K.M. Bēru. Valdošās nostādnes tika ieturētas lielkrievu šovinisma garā, lielā mērā ignorējot arī PSRS nekrievu tautības zinātniekus, lai neveicinātu vietējo nacionālismu vai reģionālo lokālpatriotismu.

Nostādnes manāmi mainījās pēc Staļina nāves G. Maļenkova un Ņ. Hruščova valdīšanas gados. Notika zināma režīma liberalizācija, ko izmantoja savienoto republiku komunistiskā elite un zinātniskā inteliģence. Var runāt par “Hruščova atkusni” (“ottepelj”), kas Latvijā izpaudās kā nacionāli iekolorētais “Berklava atkusnis”. Turklāt laika ziņā tas sakrita ar zinātnes prestiža krasu pieaugumu

toreizējā Padomju Savienībā, ar šīs lielvalsts panākumiem raķešbūvē un kosmosa tehnoloģijās, kodolenerģijas jomā, ar tendencēm veidot zinātnietilpīgas izstrādes un ražošanas “ķimizāciju”. Notika arī decentralizācija zinātnē, no Maskavas un Ļeņingradas zinātne pārgāja arī uz savienotajām republikām. Padomju Latvijā, piemēram, tika atjaunots Rīgas Politehniskais institūts (1958), Zinātņu akadēmijas sastāvā dibināts Organiskās sintēzes institūts (1957), legalizēts Medicīnas vēstures muzejs (1957), radās vairāki populārzinātniski žurnāli un biedrības, jauni, perspektīvi zinātnes virzieni.

Arī “lielajā” padomju zinātnē atjaunojās sakari ar kolēģiem ārzemēs, PSRS zinātnieki sāka piedalīties starptautiskās organizācijās un kongresos. Tika reorientēti arī zinātņu vēstures pētījumi PSRS – no šaubīgu “prioritāšu” meklējumiem uz ideju un tehnoloģiju vēstures pētniecību pasaules mērogā, akcentējot arī vietējās īpatnības. 1956.gadā tika nodibināta Padomju Nacionālā Dabzinātņu un tehnikas vēsturnieku apvienība, ko uzņēma par biedru *IUHPS* (Starptautiskajā Dabzinātņu vēstures un filozofijas savienībā, tā skaitījās ar *UNESCO* asociēta organizācija un tobrīd to vadīja slavenais fiziķis Nobela prēmijas laureāts L. V. de Broļjī) [3]. Padomju Nacionālā apvienība organizēja savas nodaļas savienotajās republikās [4], arī Latvijā (1958), Lietuvā (1964) un Igaunijā (1967). Latvijā attiecīgo nodaļu (sākumā – Latvijas nacionālo grupu), tagadējo Latvijas Zinātņu vēstures asociāciju, tika nolemts organizēt ar 1958.gada 30. janvāra Latvijas PSR ZA Prezidija lēmumu [5]; lēmumu īstenoja 1958.g. 26. maijā, par jaunās organizācijas priekšsēdētāju ievēlot toreizējo LPSR ZA akademiķi sekretāru Pēteri Valeskalnu (1899–1987) [6], bet par atbildīgo sekretāru Jāni Stradiņu, tolaik Organiskās sintēzes institūta vecākā zinātniskā līdzstrādnieka vietas izpildītāju [7,8].

Tajā pašā laikā latviešu mediķis un medicīnas vēsturnieks profesors Pauls Stradiņš (1896–1958) intensīvi veidoja savu Medicīnas vēstures muzeju Republikas klīniskās slimnīcas telpās [9]. Šā muzeja nodošanu valstij, dibinot neatkarīgu valsts iestādi, viņam izdevās īstenot 1957.gada septembrī. Mūža pēdējais cēliens P. Stradiņam bija īpaši intensīvs. Viņš organizēja ne vien vēža ķīmijterapiju, sirds operācijas, torakālo ķirurģiju un medicīnas vēstures muzeju, bet arī nokomplektēja regulāri iznākošos medicīnas vēstures rakstu krājumus “Iz istorii mediciny” (tā pirmais sējums iznāca 1957. gadā). Jau kopš 1952. gada P. Stradiņš loloja ieceri sasaukt Baltijas medicīnas vēsturnieku konferenci Rīgā, sākotnēji – sakarā ar Rīgas 1. pilsētas slimnīcas 150 gadu jubileju (Baltijā vecākā slimnīca mūsdienu izpratnē, dibināta 1803. gadā), vēlāk – sakarā ar Medicīnas vēstures muzeja atklāšanu [10]. Viņš bija guvis šai ierosmei atbalstu gan no Maskavas, Ļeņingradas un Ukrainas, gan no abām pārējām Baltijas republikām. Maskavas “ārstu indētāju” lieta (1953. gada sākumā) un J. Staļina nāve aizkavēja šo nodomu īstenošanu uz vairākiem gadiem, līdz 1956. gada nogalē P. Stradiņu piemeklēja insults.

Atkopies no insulta un legalizējis Medicīnas vēstures muzeju, 1958. gada sākumā P. Stradiņš atgriezās pie konferences idejas un uzaicināja pie sevis mājās Lietuvas un Igaunijas kolēģus pārrunāt konferences sasaukšanu. Baltijas valstu vienotības ideja P. Stradiņam bija tuva jau kopš pirmskara laika – 1938. gadā viņš aktīvi piedalījās t.s. Baltijas nedēļas organizēšanā Rīgā, veidoja plašus sakarus ar Lietuvas, Igaunijas un Somijas mediķiem. Arī pēc kara, jau 1945. gadā, P. Stradiņš bija organizējis Rīgā un Ķemeru Baltijas republiku medicīnas zinātnisko padomju pirmo sesiju. Tāpat viņš bija referējis Igaunijas PSR ZA 1. zinātniskajā sesijā 1947. gadā par Baltiju kā vienotājposmu starp Krievijas un Rietumu medicīnu [11].

Koordinatīvajā apspriedē P. Stradiņa mājās kabinetā, Ventspils ielā 19, kur no Igaunijas (Tartu) piedalījās bioķīmijas profesors Eduards Martinsons, bet no Lietuvas – parazitologs Stasis Bizjulevičs, tika nolemts Rīgā noturamo konferenci veltīt ne vien medicīnas, bet arī dabaszinātņu vēsturei. Galvenais konferences uzdevums bija Starprepublikāniskas Baltijas dabaszinātņu vēstures problēmu komisijas dibināšana, kas koordinētu pētījumus šajā virzienā un pulcinātu pētniekus interesentus. Apspriedē vēl piedalījās Latvijas PSR Medicīnas vēsturnieku biedrības toreizējais sekretārs medicīnas apakšpulkvedis Konstantīns Vasiļjevs un arī es, tolaik jauns zinātnieks, vienlaikus ar darbu Organiskās sintēzes institūtā biju arī Medicīnas vēstures muzeja darbinieks un faktiski veicu sava sasirgušā tēva privātsekretāra pienākumus. Sākotnēji bija iecerēts konferenci saistīt ar Medicīnas vēstures muzeja atklāšanu jaunajās telpās 1958. gada rudenī, taču P. Stradiņš, kā likās, jau paredzēja, ka muzeja veidošanās var ieilgt, nenotiekot tik strauji, tādēļ viņš steidzināja konferences sarīkošanu, itin kā paredzēdams, ka rudeni pats vairs nepieredzēs. Konferenci nolēma rīkot maija beigās vai jūnija sākumā, un visi organizatoriskie darbi – referātu komplektēšana, ielūgumu izsūtīšana bija jāuzņemas man.

Lai gūtu akceptu rīkot konferenci Latvijas PSR ZA vārdā, uzrakstījām vēstuli akadēmiķim sekretāram P. Valeskalnam 1958. gada 24. aprīlī [12], pēc tam, kad bijām saņēmuši atbalstu no vairākiem prominentiem Maskavas zinātņu vēsturniekiem (prof. B. Petrova, S. Soboļa un L. Bļahera un paša PSRS ZA Dabzinātņu un tehnikas vēstures institūta direktora prof. N. Figurovska). N. Figurovskis ne vien atbalstīja priekšlikumu par Baltijas dabzinātņu un medicīnas vēstures problēmu komisijas dibināšanu, bet pat izteica domu, ka “tai varētu tikt piešķirtas tiesības un iespējas piedalīties starptautiskās organizācijās par zinātņu vēsturi un farmācijas un medicīnas vēsturi.” (N. Figurovska vēstule P. Stradiņam, 1958. gada 8. aprīlī, publicēta [10]). Arī P. Valeskalns principā atbalstīja konferences ieceri, gan nevirzot šo jautājumu ne uz kādu oficiālu saskaņošanu vai apstiprināšanu Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas prezidijā vai Latvijas Kompartijas CK, kas tolaik skaitījās normāla,

Глубокоуважаемый товарищ

6 и 7 июня 1958 г. в Риге состоится Межреспубликанское совещание по изучению истории медицины и естествознания Прибалтики

Повестка дня

Утреннее заседание 6 июня 10⁰⁰ ч. Академия Наук Латвийской ССР зал
Фундаментальной библиотеки.

Доклады:

1. Роль Вильнюсского Медицинского общества в развитии медицинской науки в Литве.
Член-корр. АН Литовской ССР В. Гирдзяускас
С. Бизулявичюс.
 2. Елгава, как центр естественных наук на рубеже 18 - 19 ст.
Я. Страдынь
 3. Тартуский университет - научный центр Прибалтики и основание направления в изучении его деятельности.
Акад. АН. Эстонской ССР Ф. Клемент.
 4. Тартуское общество студентов - литовцев.
Акад. АН Литовской ССР Вл. Лашас.
- Ознакомление с фондами Отдела рукописей и редких книг Фундаментальной библиотеки АН Латвийской ССР.

Вечернее заседание 6 июня 16¹⁵ ч. Академии Наук Латвийской ССР, зал
Фундаментальной библиотеки.

1. Некоторые проблемы изучения истории наук Прибалтики.
Акад. АН Латвийской ССР П. Страдынь
Я. Страдынь
2. О работе комиссии по изучению истории науки в Литве
Проф. П. Славенас
3. Об издании сборников "Из истории медицины",
К. Васильев.
4. Рижский Музей истории медицины и представление истории Балтики в нем.
О. Круминь
В. Грикис
5. Прения и принятия резолюции.

Заседание 7 июня 10⁰⁰ ч. - зал заседания Президиума АН Латвийской ССР.

1. О некоторых старинных аптеках Эстонии.
Л. Кириш
2. Эпидемии и противоэпидемические мероприятия в Латвии.
К. Васильев.
3. Первые шаги рентгенологии в Эстонии.
К. Виллако.

1.att. Pirmās Baltijas zinātņu vēstures konferences (Starprepublikāniskās apspriedes par Baltijas medicīnas un dabzinātņu vēstures izpēti) ielūgums. 1958. g.

Fig.1. The invitation of the first conference of the Baltic Conference on the History of Science (of the Baltic historians of natural sciences and of medicine of the Baltic Republics of the Soviet Union). 1958

pat obligāta procedūra. Un šajā ziņā viņam, saprotams, bija taisnība, jo birokrātiskās procedūras visu būtu ievilcinājušas.

Tieši šajā laikā Latvijas PSR Zinātņu akadēmija, tās prezidijs un nodaļas sāka pārcelties uz ZA augstceltni ("Kolhoznieku namu"). Toreizējā ZA lielā konferenču zālē Latvijas PSR ZA Fundamentālās bibliotēkas (dib. 1524) ēkā daļēji bija jau izārdīta, lai tur iekārtotu galveno lasītavu. Trijātā ar tēvu un bibliotēkas komendantu sastūmām jau iegādātos krēslus un galdiņus konferences noturēšanai. Fundamentālās bibliotēkas darbiniece M. Taube draudzīgā kārtā bibliotēkas vestibilā iekārtoja seno Rīgas zinātnisko grāmatu unikālu izstādi no saviem "retumiem", lai uzskatāmi rādītu Baltijas zinātnes tradīcijas 17.–20.gs.

Par šo grāmatu izstādi saglabājies toreizējās Fundamentālās bibliotēkas retumu sektora vadītājas Dr. Metas Taubes pieraksts viņas dienasgrāmatā, kuru Baltijas zinātnes vēstures grāmatu un dokumentu izstādē pēc 50 gadiem rādīja Arta Poriete. Lūk, "Taubītes" atmiņas:

"6. VI [1958] sarīkoju izstādi uz prof. Stradiņa (ķirurga) vēlēšanos, sakarā ar konferenci, kas bija sarīkota kopīgi ar kaimiņu republikām medicīnas – dabas zinātņu vēsturē. Nonāca uz izstādi vecais profesors Stradiņš ar dēlu Jāni, meitu (mākslinieci), kā arī ar konferences dalībniekiem. Apskatīja rokrakstus, kā arī vecās iespiestās grāmatas (eksponātu ap 104), arī prof. Stranda materiālus (kas ar sevišķu mīlestību pētījis zirnekļus). Prof. Stradiņš, neskatoties uz savu slimību (asins izplūdumu, ko viņš pirms pāris gadiem pārcieta), tomēr ļoti rosīgs un jau steidzās prom no izstādes uz slimnīcu. Operācijas pats viņš gan vairs neizdarot, bet asistējot nopietnākās operācijās. Viņš teica: "Jūs mani atvainosiet, turpiniet vien skatīties izstādi, bet man jāsteidzas uz slimnīcu!" Tā ir autentiska laikmeta liecība.

Konference notika tagadējā Vāgnera zālē 1958. gada 6. jūnijā ar divām sēdēm un apm. 60 dalībniekiem [13,14]. Nākamajā dienā referāti vairs netika lasīti, taču notika Medicīnas vēstures muzeja apskate Valsts klīniskās slimnīcas barakā un pieņemšana P. Stradiņa mājās, turpat pretī, Ventpils ielā 19. Vairāki programmā paredzētie referenti neatbrauca (Tartu universitātes rektors prof. F. Klements, fizioloģijas profesors V. Lašas no Kauņas), nebija ieradies arī uzaicinātais medicīnas vēsturnieks B. Petrovs no Maskavas un pat viens no konferences iniciatoriem – prof. E. Martinsons – no Tartu. Taču referentu skaitā bija tādi prominenti zinātnieki kā, piemēram, prof. P. Slavens (Lietuvas PSR ZA Zinātņu vēstures komisijas priekšsēdētājs), prof. V. Girdzijauskis un S. Bizjulevičs no Lietuvas, V. Kalnins un K. Villako no Igaunijas, pavisam kādi 7–12 cilvēki no citām republikām, bet no Latvijas – Zinātņu akadēmijas locekļi A. Kalniņš, S. Hillers, P. Gērke, J. Mihailovs, P. Valeskalns, grāmatnieks K. Egle, profesori E. Karpovics, F. Grigorašs, V. Utkins, zinātņu vēsturnieki G. Nikolajeva-Seredinska, J. Jākobsons, Ā. Karnups, A. Laksbergs, S. Magiļņickis, K. Vasiļjevs, I. Rabinovičs. Tika nolasīti 9 referāti, kuru starpā centrālais bija P. Stradiņa un J. Stradiņa kopreferāts par Baltijas zinātņu vēstures pētīšanas pamatproblēmām [15]. Tā pamattēzes tika iekļautas apspriedes rezolūcijā un šīs akceptētās tēzes bija šādas:

1. Baltijas republiku zinātņu centri no laika gala ir bijuši savā starpā vienoti un tiem ir bagātas tradīcijas. Tērbatas (Tartu) Universitātē, Viļņas Universitātē, Rīgas Politehniskajā institūtā un Latvijas Universitātē, tāpat Kauņā un Jelgavā 17.–20.gs. veidojušās oriģinālas zinātnieku skolas, aktīvas bijušas dabzinātņu, ķīmiķu, farmaceitu, mediķu biedrības, Baltijā darbojušies ievērojami zinātnieki. Baltijas zinātņu centri ir bijuši cieši saistīti ar Krievijas un kaimiņzemju (Polija, Vācija, Skandināvijas valstis) zinātniekiem.
2. Viss vērtīgais un progresīvais, neatkarīgi no zinātnieka tautības, pieder Baltijas nāciju kultūras mantojumam, tas rūpīgi jāpēti, jāizvērtē un jāpopularizē gan Baltijas republiku sabiedrībā, gan Vissavienības un pasaules zinātnieku auditorijā.
3. Līdz šim pētījumi par zinātņu vēsturi veikti epizodiski, pēc atsevišķu entuziastu ierosmes, bez kopēja pārdomāta plāna. Jārada koordinācijas centrs – Baltijas medicīnas un dabzinātņu vēstures pētniecības starprepublikāniska komisija, kura regulāri pulcētos uz sanāksmēm (konferencēm) Rīgā, Viļņā, Tartu, Kauņā.
4. Īpaša uzmanība pievēršama Baltijas zinātņu centru saistībai ar krievu zinātni, parādot to savdabīgo vietu Krievijas un pasaules zinātnē.
5. Jāatzīmē izcilo zinātnieku piemiņas reizes, jāizdod to komentētas darbu izlases, jā saglabā zinātnieku, zinātnisko iestāžu un biedrību arhīvi, jācenšas no Ivanovas atvest atpakaļ Rīgas

Politehniskā institūta vērtīgo bibliotēku. Ne mazāk svarīgi ir saglabāt un sistematizēt arī pašreiz funkcionējošo zinātnisko iestāžu, augstskolu arhīvus, veicināt zinātnieku un zinātnisko iestāžu bibliogrāfiju izdošanu.

6. Jāpopularizē aizgājušo gadsimtu zinātnieku veikums presē, radio, muzeju ekspozīcijās, jāaktivizē pētījumi tehnisko un eksakto zinātņu vēstures jomā, jāturpina izdot rakstu krājumu "Iz istoriji medicini", Medicīnas vēstures muzejā jāizveido Baltijas medicīnas vēstures nodaļa ar materiāliem arī no Lietuvas un Igaunijas.

7. Jāpiesaista zinātņu vēstures pētniecībai arī humanitāro zinātņu pētniekus (etnogrāfus, arheologus, folkloristus, literatūrzinātniekus, bibliogrāfus, arhīvu darbiniekus u.c.).

Šodien visi citētie secinājumi šķiet pašsaprotami, pat triviāli, taču tolaik tie šķita ideoloģiski "aizdomīgi", diskutabli, ja ne tūdaļ ideoloģiski noraidāmi. Īpaši svarīgi bija mainīt attieksmi pret zinātniekiem no Baltijas vāciešu vidus, pret kuriem ne tikai oficiālajās varas struktūrās, bet arī plašākā sabiedrībā attieksme bija noraidoša. Viņus vai nu "pārtaisīja" par krieviem (K.M. Bēru) vai noklusēja, vai arī citēja vienīgi kritiskā aspektā (kā V. Ostvaldu). Šo zinātnieku pakāpeniska atzīšana pamazām ļāva objektīvi izklāstīt Tartu universitātes un arī Rīgas Politehniskā institūta vēsturi, vispār ķerties pie Baltijas zinātņu vēstures, jo līdz 20.gs. sākumam Baltijas vācieši (tāpat kā poļi Viļņas universitātē) būtībā bija galvenie, ja ne vienīgie, kas darbojās zinātnē.

2.att. Profesors Pauls Stradiņš rāda 1. Baltijas zinātņu vēstures konferences viesiem Medicīnas vēstures muzeja ekspozīciju. No kreisās: prof. V. Girdzijauskas (Lietuva), prof. P. Slavenas ar kundzi (Lietuva), med.zin. kand. V. Šilinis (Maskava). 1958. g. jūnijā.

Fig.2. Professor Paul Stradiņš shows his guests of the first Baltic Conference on the History of Science parts of the exposition of the Museum of History of Medicine. From the left: professor V. Girdzijauskas (Lithuania), professor P. Slavenas with his wife (Lithuania), V. Silinis (Moscow). June, 1958

Bet galvenais, ka šī un nākamās konferences ļāva apzināties reģionālo identitāti, pamazām saliedēja baltiešus vismaz zinātnes un augstskolu pagātnes izpētē, radīja iekšēju rezistenci pret padomju unifikāciju un lielkrievu šovinismu. Ar saturu tika piepildīta vēlākā prof. D.A. Lēbera tēze: “*Regional Identity under the Soviet Rule*”. Veidojās lokālpatriotisms šā vārda labā nozīmē.

Pauls Stradiņš nomira divus mēnešus pēc konferences, 1958. gada 14. augustā, bet viņa iedibinātā ierosme nepagaisa – jau 1959. gadā notika divas nākamās konferences (janvārī Tartu un decembrī Viļņā – Kauņā), kuras organizēja attiecīgi prof. E. Martinsons un prof. P. Slavens. Kopš 3. konferences sāka izdot konferenču tēžu krājumus. Konferenču dalībnieku skaits pieauga. Dažas konferences bija veltītas galveno augstskolu jubilejām (4. konference Rīgā 1962. gadā – RPI 100 gadiem, kam bija ļoti liela nozīme atjaunotā RPI pēctecības atzīšanai ar “veco” RPI, 11. konference Tartu, 1977. gada oktobrī - Tartu universitātes atjaunošanas 175 gadiem, 12. konference Viļņā 1979. gadā - Viļņas universitātes 400 gadiem, 13. konference Tartu 1982. gada novembrī – Tartu universitātes pirm dibināšanas 350 gadiem, 15. konference Rīgā 1987. gada septembrī – RPI 125 gadiem). Citām konferencēm bija tematisks raksturs, piemēram, 7. konference Rīgā 1968. gadā bija veltīta Baltijas vidutājlomai zinātnisko sakaru veidošanā starp Krieviju un Rietumiem 17.–20.gs., 10. konference Rīgā 1975. gada aprīlī – Pēterburgas ZA ietekmei Baltijā un arī *Academia Petrina* vēsturei (izbraukuma sesija Jelgavā sakarā ar augstskolas dibināšanas 200 gadiem) [16–18].

Viena no nozīmīgākajām konferencēm, kurā bija 700 klausītāju (190 reģistrētu dalībnieku!) notika Jūrmalā un Rīgā 1985. gada februārī (14. konference), un to rīkoja Organiskās sintēzes institūts. Tās tematiku iezīmēja trīs problēmu loki: 1) zinātnisko kolektīvu un zinātnisko skolu tapšana Baltijā; 2) agrīno zinātnisko priekšstatu veidošanās, pēc folkloras un arheoloģijas datiem (Kr. Barona 150 gadu jubileja); 3) zinātnes un tehnikas pieminekļi.

Skaitliski tā laikam ir bijusi visplašākā konference ar rezonansi sabiedrībā – tieši pirms Gorbačova nākšanas pie varas. Neticami, ka bija tik daudz dalībnieku, un šodien tikpat neticami, ka par zinātnes un tehnikas pieminekļiem sprieda planetārijā (“zinību namā”), kas tolaik bija iekārtots tagad atjaunotajā pareizticīgo Kristus piedzimšanas katedrālē!

Baltijas zinātņu vēstures konferenču rīkošanai – gan samērā atturīgi – atbalstu sniedza Padomju Dabzinātņu un tehnikas vēsturnieku nacionālā apvienība, tās vadošie pārstāvji referēja konferenču plenārsēdēs. Arī PSRS Medicīnas vēsturnieku biedrības (vēlāk – PSRS Sociālhigiēnistu, veselības aizsardzības darbinieku un medicīnas vēsturnieku biedrības) pārstāvji nereti piedalījās šajās konferencēs – dažkārt ar „direktīvu uzstādījumu” referātiem, kā, piemēram, prof. B. Petrovs. Tomēr šī biedrība bija manāmi „stagnātiskāka” nekā Dabzinātņu un tehnikas vēsturnieku nacionālā apvienība, kuras zinātniskais līmenis bija krietni vien augstāks.

Taču lielos vilcienos Baltijas zinātņu vēstures konferences visu to sasaukšanas laikā tika organizētas autonomi, neatkarīgi no Maskavas padomdevējiem. Varbūt varētu atzīmēt Latvijas Dabzinātņu vēsturnieku apvienības priekšsēdētāja P. Valeskalna tuvos kontaktus ar Padomju Nacionālās Dabzinātņu un tehnikas apvienības vadītājiem un PSRS ZA Dabzinātņu un tehnikas vēstures institūta ilggadējo direktoru akadēmiķi Bonifāciju Kedrovu (1903–1985), viņi abi 20. gados bija darbojušies VČK orgānos Maskavā. Tas savā ziņā garantēja Baltijas pasākumiem B. Kedrova īpašu labvēlību (viņš pats piedalījās Baltijas zinātņu vēstures konferencēs 1962., 1964., 1965., 1970., 1975. un 1977. gadā). Brežņeva laikā Kedrovs ieņēma „antistaļinisku” nostāju un palīdzēja sekmēt dažu laba Staļina represētā zinātnieka (piemēram, R. Ūdra, J. Stieņa) vārda rehabilitēšanu.

3.att. Latvijas Dabzinātņu un tehnikas vēsturnieku apvienības vadība 1985. g. No kreisās: vēst. zin. kand. T. Vilciņš, akadēmiķi: P. Valeskalns, J. Stradiņš.

Fig.3. The leaders of Latvian Society of the Historians of Natural Sciences and Technique, 1985. (from the left:) T. Vilciņš and the Members of the Academy P. Valeskalns and J. Stradiņš.

Atmodas gados (1987–1991) konferenču rīkošanā bija visilgākais pārtraukums, taču tāds nebija Baltijas zinātņu vēstures apvienību aktivitātēs.

Vispirms, pēc Igaunijas zinātņu vēsturnieku (K. Sīlivask, K. Martinsons) ierosmes, tika izveidota Baltijas zinātnes vēstures koordinācijas padome, kuras dibināšanu vispirms apstiprināja Latvijas PSR ZA Prezidijs savā 1988. gada 10. februāra sēdē (dibināšanu atbalstīja ZA prezidents B. Puriņš un viceprezidents A. Drīzulis, kamēr krasi, ar naidu, oponentēja prezidija loceklis, bij. ZA prezidents, A. Mālmeisters). Pēc tam to apstiprināja Igaunijas PSR ZA Prezidijs un principā atbalstīja arī Lietuvas PSR ZA vadība.

1990. gada 19. maijā Maskavas Dabzinātņu un tehnikas vēsturnieku nacionālās apvienības vadītāju plēnumā piedalījās „baltieši” – J. Kriķstopaitis, H. un K. Martinsoni, P. Mīrseps vec., T. Vilciņš un J. Stradiņš. Visu „baltiešu” vārdā plašu runu plēnumā sacīja J. Stradiņš, paziņojot arī par koordinatīvās padomes dibināšanu un neatkarīgu darbību, turklāt vienlaikus turpinot zinātņu vēsturnieku apvienību darbību visās trijās republikās un uzturot kontaktus ar Padomju Nacionālo apvienību, pieņemot tās konsultācijas zinātņu vēstures profesionālajos jautājumos. Plēnumu vadīja toreizējais PSRS ZA Dabzinātņu un tehnikas vēstures institūta jaunais direktors, PSRS ZA korespondētājloceklis, fiziķis Nikolajs Ustinovs (bij. PSRS Aizsardzības ministra D. Ustinova dēls). Viņš atbalstīja baltiešu iniciatīvas M. Gorbačova pārbūves ideju gaisotnē un pat nožēloja, ka neprotot par tām pateikt „paldies”, jo latviski protot tikai vienu vārdu „lūdzi”.

Tas bija pirmais augstākstāvošas zinātniskās instances lēmums par Baltijas zinātņu vēstures pētījumu koordinācijas iedibināšanu, jo 1958. gada konference dibināja Baltijas Dabzinātņu un medicīnas vēstures starprepublikānisko komisiju tikai neformālā kārtā; tā īsti netika sankcionēta un ap 1964. gadu faktiski „pagaisa”, nododot savas funkcijas triju republiku Dabzinātņu un tehnikas vēsturnieku

apvienībām. Kad trīs Baltijas republikas 1990. gadā bija deklarējušas neatkarības atjaunošanu, 1990. gada 29. oktobrī Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejā pulcējās visu triju valstu zinātņu vēstures apvienību aktīvistu (K. Sīlivask, J. A. Krikštopaitis, J. Stradiņš, K. Ē. Arons u.c.) un nodibināja apvienotu Baltijas valstu Zinātņu vēstures un filozofijas asociāciju [19, 20]. Šis akts tātad notika pēc triju valstu neatkarības atjaunošanas deklarēšanas, bet pirms 1991. gada 21. augusta. Jaundibinātās asociācijas līdzpresidenti bija republiku attiecīgo apvienību vadītāji – prof. J. Krikštopaitis Lietuvā, prof. J. Stradiņš Latvijā, prof. K. Sīlivask Igaunijā – līdz 2006. gadam, pēc tam prof. J. Āvikso (tagadējais Igaunijas Republikas aizsardzības ministrs), kopš 1990. gada prezidenta funkcijas pirmais veica J. Stradiņš Rīgā (viņš bija asociācijas prezidents arī 1993.-1996.g., 2001.-2003.g. un 2006.-2008.g.).

1991. gada 13. janvārī, kad agonizējošās PSRS militāristi vērsās pret Lietuvas tautu tās neatkarības centienos ar bruņotu spēku un Viļņas TV un radio bija spiesti pārtraukt darbību, Baltijas Zinātņu vēstures un filozofijas asociācijas prezidents J. Stradiņš ar Latvijas radio starpniecību sniedza visu triju valstu zinātnieku vārdā latviešu, krievu un angļu valodā paziņojumu par Baltijas solidaritāti centienos atjaunot neatkarību. Sniedzam šī paziņojuma pilnu tekstu:

Paziņojums 13. 01.1991.

(publicēts pēc rokraksta latviešu valodā no J. Stradiņa personiskā arhīva)

Baltijas Zinātņu vēstures un filozofijas asociācijas vārdā, kas apvieno apmēram 500 ievērojamu Lietuvas, Latvijas un Igaunijas zinātnieku un novadpētnieku, es, kā šīs asociācijas prezidents, visu 3 valstu zinātnieku vārdā uzskatu par nepieciešamu sniegt šādu paziņojumu.

Ar dziļu satraukumu un sāpēm esam uzņēmuši ziņas par aizvadītās nakts notikumiem Lietuvā. Mēs solidarizējamies ar Lietuvas tautu, ar visiem mūsu kolēģiem un tuviem draugiem Lietuvā viņu cīņā par valstisko neatkarību un demokrātiju, izsakām dziļu līdzjūtību upuru piederīgajiem. Zinātne var attīstīties tikai demokrātijas attīstības apstākļos, mūsu tautu tradīcijas, mentalitāte, pēdējo gadu miermīlīgā attīstības gaita Baltijā ir ķīla mūsu attīstības demokrātiskai gaitai. Reakcija un militārā diktatūra Padomju Savienībā nespēj atrisināt nevienu problēmu, tā var atsviest šo milzu valsti un visu pasauli aukstajā karā, regresā un stagnācijā.

Mēs pašreiz pašlaik gatavojamies XVI Baltijas zinātņu vēstures konferencei, kurai šogad bija jānotiek Viļņā un Kauņā un kuras temats ir: "Zinātne Baltijā, vēsturiskā pieredze un neatkarīgu valstu veidošanas perspektīva." Pašreiz pašlaik mēs nezinām, vai konference notiks paredzētajā laikā, taču esmu dziļi pārliecināts, ka agrāk vai vēlāk mūsu tikšanās notiks, ka mūsu valstis būs brīvi un cienjami locekļi Eiropas un pasaules nāciju saimē.

Griežos pie Starptautiskās zinātņu vēstures un filozofijas savienības, pie Starptautiskās zinātņu vēstures akadēmijas Parīzē, pie Vācu dabas pētnieku akadēmijas "Leopoldina", pie daudzajiem kolēģiem zinātniekiem, ar kuriem mūs saista sadarbība – Maskavā, Ļeņingradā, Kijevā, Minskā, Vācijā, Šveicē, Zviedrijā, Polijā, Čehoslovākijā, Rumānijā, Amerikas Savienotajās Valstīs, Kanādā, Dānijā –, būt šajā izšķirīgajā vēstures brīdī ar Baltiju. Vēsturi raksta ne tikai institūtos un kabinetos, bet arī tautu nacionālajās un demokrātiskajās kustībās. Cienījamie kolēģi! Saprotam, ka Baltijas demokrātijas nākotne ir arī Padomju Savienības demokrātijas nākotne, tā savā ziņā ir visas pasaules nākotne – vai mūs gaida labvēlīgi, harmoniski attīstības gadi vai izolacionisms un tumsība. Baltija gadsimtu gaitā ir bijusi vienotājposms starp Vāciju un Krieviju, starp Skandināviju un Krieviju. Mēs ceram, ka šī saite nepārtrūks un ka šajā likteņstundā Jūs atbalstīsiet mūsu miermīlīgos un demokrātiskos centienus.

Prof. Jānis Stradiņš,

Baltijas Zinātņu vēstures un filozofijas asociācijas prezidents

Tā bija pirmā, momentānā reakcija uz Lietuvas notikumiem. Latvijas Zinātņu akadēmija, institūti un augstskolas kritiskajā situācijā publiskus paziņojumus sniedza vēlāk, tādēļ šis paziņojums pirmais puda plašākai pasaulei Baltijas zinātnieku vairākuma viedokli. Tās bija dienas, kad no Rīgas skanēja pārraides arī lietuviešu valodā, kuras tika translētas uz Lietuvu un arī uz ārzemēm.

Tajā pašā gadā sabruka PSRS un visas trīs Baltijas valstis augstā galīgi atguva neatkarību. 1991. gada 4.–6. oktobrī 16. konference notika Viļņā – kā pati pirmā kopēja neatkarīgo Baltijas valstu zinātnieku konference vispār. Šīs konferences kopsaucējs bija: “Zinātnes vēsturiskā pieredze Baltijas republiku valstiskuma atjaunošanā.” Tātad 15 Baltijas zinātņu vēstures konferences bija notikušas 30 gadu posmā pirms Baltijas valstu neatkarības atjaunošanas (1958–1987), bet 8 rīkotas jau neatkarīgās Baltijas valstīs 17 gados (1991–2008). 1993. gadā Saragosas kongresā Baltijas valstu Zinātņu vēstures un filozofijas apvienība kā vienots vesels tika uzņemta Starptautiskajā Zinātņu vēstures un filozofijas savienībā. Jāatzīmē, ka Baltijas zinātņu vēsturnieki, vēl būdami PSRS pārstāvji, bija visai aktīvi piedalījušies vairākos iepriekšējos zinātņu vēsturnieku kongresos – Krakovā (1965), Maskavā (1971), Tokijā un Kioto (1974), Bukarestē (1980), iesūtījuši savus referātus arī Edinburgas (1977) un Bērklejas (1984) kongresā. Viņiem bija labi kontakti starptautiskajās zinātņu vēsturnieku organizācijās, kuri neatkarības gados – paradoksālā kārtā – gājuši mazumā.

PSRS politikas ietvaros šīs konferences bija būtisks triju republiku sadarbības veids, jo oficiāli kontakti tikai triju Baltijas republiku starpā netika veicināti. Maskavas, Ļeņingradas u.c. pilsētu prominentu zinātņu vēsturnieku klātie nostiprināja konferenču reputāciju, ļāva atklāt jaunus, Baltijā vēl nezināmus faktus. Zinātniskais līmenis bija pietiekami augsts, dalībnieki centās pārvarēt provinciālismu. Dabzinātņu un eksakto zinātņu specifikas dēļ komunistiskā režīma laikā par strīdīgām problēmām varēja runāt objektīvāk nekā vispārējā vēsturē, diskutēt par to, kas tolaik skaitījās aizliegts vai ideoloģiski ķecerīgs. Daudzos gadījumos zinātņu vēsturē izdibinātais ļāva jaunas atziņas iekļaut arī dažos vispār vēsturiskos pētījumos, piemēram, par kultūras vēsturi, universitāšu, zinātnisko biedrību vēsturi. Neērtie jautājumi skāra Baltijas vāciešu lomu Krievijas kultūras vēsturē, Staļina režīma represēto zinātnieku likteni (piemēram, R. Ūdri, J. Auškāpu u.c.), seno baltu cilšu dzīvesziņu, turklāt izmanīgā veidā tika rādīti arī neatkarīgo Baltijas valstu zinātnieku sasniegumi pirmskara posmā. Tas ļāva zinātnes vēsturniekiem pārdzīvot sovjetizācijas kritiskos gadus, saglabājot eiropieisku mentalitāti. Zinātņu vēstures konferences tuvināja ne tikai dažādu dabzinātņu nozaru pētniekus, bet arī dabas zinātniekus ar humanitāro zinātņu pārstāvjiem, veicinot interdisciplināras pieejas, dabzinātņu humanitarizāciju, “divu kultūru” tuvināšanos Č. Snova izpratnē. Varēja iztirzāt netradicionālo medicīnu, paleoastronomiju, zinātnes elementus folklorā.

No neatkarības gados notikušajām konferencēm atzīmējama arī 17. konference Tartu (1993. gada oktobrī), kuras tematika bija “Zinātne Baltijā starp Rietumiem un Austrumiem”, kas notika līdz ar VFR zinātņu vēsturnieku rīkotu simpoziju, un īpaši 18. konference Rīgā (1996. gada janvārī), kuras tematika bija – “Zinātnes funkcionēšana lielvalstī un mazā valstī: Baltijas pieredze” – un kuras ietvaros notika Paula Stradiņa 100. gadadienai veltīts simpozījs “Medicīnas vēsturnieki – profesionāļi un amatieri” ar plašu starptautisku līdzdalību. Šī konference atkal bija viena no plašākajām.

21. Baltijas zinātņu vēstures konferences laikā (Rīgā 2003. gada oktobrī) tika atklāta slavenā ķīmiķa Paula Valdena piemiņas zīme pie bijušās RPI Ķīmijas nodaļas ēkas (tēlnieks – A. Vārpa), kā arī godināta Nobela prēmijas laureāta Vilhelma Ostvalda piemiņa sakarā ar viņa 150. dzimšanas dienu pie nesen viņam veltītā pieminekļa Krišjāņa Barona ielā (tēlnieks A. Vārpa) un LU Mazajā aulā (bij. RP aktu zālē, kur lekcijas bija lasījis arī pats V. Ostvalds).

Visu šo konferenču organizētāja formāli ir Baltijas valstu Zinātņu vēstures un filozofijas asociācija; šo konferenču noturēšana būtībā ir asociācijas galvenais, ja ne vienīgais uzdevums.

4.att. Ilggadējie konferenču dalībnieki akad. K. Sīlivask (Igaunija, 1. no kreisās) un prof. K. Vasiļjevs (Odesa) 21. Baltijas zinātņu vēstures konferences laikā 2003. gadā pie V. Ostvalda pieminekļa Rīgā zinātnieka 150 gadu jubilejā.

Fig.4. Long-standing participants of the conferences the Member of the Academy of Estonia K. Siilivask (first from the left) and professor K. Vasilyev (Odessa) during the 21st Baltic Conference on the History of Science at the Wilhelm Ostwald monument at the Riga Woehrmann Park in 2003.

Līdz Baltijas valstu neatkarības atgūšanai konferenču darba valoda bija krievu valoda; tiesa, konferencēs bija atsevišķi, ļoti nedaudzi ārzemju viesi (no Polijas, Vācijas, Bulgārijas, ASV), kas nereti referēja arī angļu vai vācu valodā. Lektoru vidū ir bijuši tādi prominenti viesi, kā, piemēram, Maskavas profesori un Starptautiskās Zinātņu vēstures akadēmijas locekļi V. Naļimovs, S. Mikuļinskis, A. Juškevičs, B. Kedrovs, N. Figurovskis, A. Grigorjans, N. Rodnijs, V. Kuzņecovs, J. Solovjovs, M. Jaroševskis, A. Šamins, G. Bikovs, tāpat Ukrainas, Moldāvijas, Baltkrievijas, Gruzijas akadēmiju locekļi un citi zinātnieki (M. Eljaševičs, A. Veiniks, A. Bogolubovs, J. Ļaļikovs, J. Fialkovs, V. Parkadze u.c.), latviešu cilmes ģeologs un mineralogs A. Dzēns-Ļitvinskis.

No pastāvīgiem konferenču dalībniekiem un referentiem pieminami prof. F. Klements, prof. E. Martinsons, prof. K. Sīlivask, prof. U. Palms, prof. Ī. Lumiste, prof. V. Pasts, doc. E. Vareps, Dr. H. Martinsons, Dr. K. Martinsons, doc. P. Mīrseps vecākais, doc. H. Ēlsalu, doc. T. Ilometss, doc. V. Kalnins, Dr. E. Tamiksārs, Dr. H. Tanklers, prof. R. Vihalemms, L. Kongo, H. Gustavsons no Igaunijas; prof. P. Slavens, prof. J. A. Kriķstopaitis, prof. L. Klimka, prof. S. Bizjulevičs, prof. V. Girdzijauskis, prof. A. Tila, doc. V. Sjudiks, Dr. V. Kutorga, prof. K. Makarjūns, E. Gečkauskis, P. Vitkevičs u.c. no Lietuvas; prof. P. Valeskalns, prof. P. Gērke, prof. J. Stradiņš, prof. I. Knēts, Dr. T. Vilciņš, doc. J. Klētnieks, doc. A. Anteins, Dr. I. Grosvalds, doc. S. Timšāns, Dr. J. Jākobsons, doc. K. Arons, prof. A. Vīksna, Dr. M. Pozemkovska, Dr. B. Mauriņa, Dr. A. Zigmunde, H. Hanzena, Ā.

Karnups, A. Dirbe, H. Guļevskis, U. Alksnis, E. Zalsters, I. Rabinovičs, K. Vasiļevs, prof. J. Salaks, doc. J. Klētnieks, prof. A. Krūze, I. Ķestere u.c. no Latvijas.

Vairākās konferencēs piedalījušies ne vien vēsturnieki, bet arī Baltijas valstu zinātnieki – nacionālo ZA vadītāji un universitāšu rektori, kā, piemēram, J. Matulis, J. Kubiļus, B. Jodka, Z. Rudziks, T. Millers, J. Ekmanis, K. Rebane, J. Engelbrehts, P. Tūlviste, A. Kops, P. Zariņš, O. Ozols, J. Zaķis, I. Lācis un prominenti Baltijas valstu zinātnieki – akadēmiķi L. Liepiņa, G. Vanags, Arv. Kalniņš, A. Ieviņš, S. Hillers, M. Šimanska, E. Lukevics, A. Alksnis, R. Kukaine, K. Karulis, M. Beķers, G. Duburs, I. Lazovskis, H. Strods, R. Kondratovičs, I. Rašals, U. Sedmalis, J. Anšelevičs, M. Kļaviņš, A. Raukass, A. Ārna, K. Orviku, H. Īglane, H. Keress, Č. Kudaba, J. Jurginis, P. Vaškelis, A. Buračs, A. Tila u.c., tāpat arī augstākās izglītības celmlauži Igaunijā un Lietuvā – V. Ermitss un Z. Žemaitis. Konferencēs piedalījušies ievērojami Eiropas valstu zinātņu vēsturnieki ārpus Baltijas, piemēram, K. Debrī, A. Leikola, U. Dini, R. Ajī (*Hauy*), D. fon Engelharts. Par Baltijas zinātņu vēstures asociācijas darbību publicēti informatīvi pārskati starptautiskos zinātņu vēstures izdevumos [21, 22].

Pēc neatkarības atgūšanas aktuāls kļuvis jautājums par konferenču darba valodu (*lingua franca*), jo krievu valodu vairās lietot, bet angļu vai vācu valodu daudzi konferenču dalībnieki (īpaši gados vecāki cilvēki) ne visi labi saprot. Tematika kļuvusi lokālāka, provinciālāka, radusies pašpietiekamība. Par tradīciju kļūst LU un RTU gadskārtējo konferenču zinātņu vēstures un muzeoloģijas sekciju rīkošana. Tas ir ļoti labi, tomēr tām nevajadzētu būt vienīgajiem zinātņu vēsturnieku forumiem Latvijā.

Šogad atskatījāmie arī uz Latvijas Zinātņu vēstures asociācijas 50 gadu pastāvēšanu – tās vēsturi [1]. Mūsu devums, kā arī kaimiņu devums parādīts Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā organizētajā grāmatu, izdevumu, tēžu krājumā, fotogrāfiju izstādē. Bez tam šajās dienās (13. oktobrī) tiek atklātas piemiņas zīmes vienīgajam Nobela prēmijas laureātam no Baltijas – rīdziniekam Vilhelmam Ostvaldam un viņa Rīgā apbedītajiem vecākiem, kā arī izcilajam ķīmiķim analītiķim Edvīnam Iegrīvem. Tās atrodas Rīgas Lielajos kapos, t.i., slēgtajos vācu kapos, papildinot ar attiecīgiem uzrakstiem tur jau esošos kapu pieminekļus. Pirms tam jau atklāts atjaunotais kapu piemineklis ķīmijas profesoram V.M. Fišeram un skaista piemiņas zīme raķešbūves aizsācējam Fr. Canderam (tēlnieks I. Ranka): visu šo pieminekļu tapšanu sponsorējis *Itera-Latvija* prezidents, LZA Goda mecenāts Juris Savickis.

Sakarā ar konferenci Latvijas Zinātņu akadēmijas Senāts, kas aprūpē Latvijas Zinātņu vēstures asociāciju, 2008. gada 16. septembrī ir apstiprinājis Asociācijas Goda biedru nosaukumu vairākiem kolēģiem. To skaitā Goda biedra nosaukums piešķirts:

akad. Ivaram Knētam – par devumu vecākās Latvijas augstskolas RTU attīstībā un vēstures izpētē;

prof. Libertam Klimkam (Lietuva) – par devumu Baltijas zinātņu vēstures izpētē;

Dr. Haino Tankleram (Igaunija) – par devumu Tērbatas universitātes zinātnisko sakaru ar Latviju izpētē;

LZA ārzemju loceklim Jurim Upatniekam (ASV/Latvija) – par devumu hologrāfijas izgudrošanā un latviešu zinātnieku prestiža celšanu pasaulē;

Grētelei Brauerei (Vācija) – par nopelniem sava vectēva Vilhelma Ostvalda mantojuma izpētē un V. Ostvalda muzeja “*Landhaus Energie*” saglabāšanā;

profesoram *emeritus* Jānim Lielmežam (Vankūverā, Kanāda) – par nopelniem Latvijas zinātņu vēstures izpētē.

Citi līdzšinējie LZVA Goda biedri uzrādīti konferences materiālu krājumā *Nova Miscellanea Historiae Scientiarum Baltica* [23], bet pilnīgs saraksts sniegts 2. tabulā raksta noslēgumā.

23. Starptautiskā Baltijas zinātņu vēstures konference zināmā mērā ir ārkārtas. Tā ir zinātnes vēsturnieku kopības jubilejas, Baltijas vienotības izpausmes konference un arī viena no skaitliski nelielākajām, salīdzinot ar iepriekšējām. Zināmā mērā tas saistīts ar paaudžu maiņu, vismaz Latvijas asociācijas biedru skaits ir sarucis, esam kļuvuši vecāki (par LZVA darbību aizvadītajos gados sk. [24–31]). Arī zinātnes prestižs sabiedrībā ir sarucis. Līdz ar to mazinājusies arī interese par zinātnes vēsturi, īpaši par eksakto un dabzinātņu vēsturi. Turklāt jaunākā zinātnieku paaudze ir pragmatiskāka, vairāk nodarbināta ar aktuālām pētniecības problēmām, mazāk – ar jēgas un vēstures izziņas meklējumiem. Tomēr, kaut lēni, arī zinātnes vēsturnieku paaudze atjauninās, taču tas vairāk notiek muzeju, bibliotēku, nevis institūtu un universitāšu darbinieku aprindās. Pieaug interese par humanitāro zinātņu vēsturi, par zinātņi kā kultūras mantojumu, arī par industriālo mantojumu. Vairāk ieslīgstam arī vietējās detaļās, atomizējamies, dezintegrējamies. Problēma par Baltijas vidutājas lomu starp

Krieviju un Rietumiem kļuvusi mazāk aktuāla, tomēr varbūt varam izpētīt un sarakstīt Baltijas zinātnisko centru kopēju vēsturi kā Eiropas zinātnieku sabiedrības sastāvdaļu, tās fragmentu. Mūsdienų situācija liek pārdomāt nākotnes stratēģiju, varbūt mainīt akcentus. Vai zinātņu vēsture nebūtu saistāma arī ar ideju vēsturi, kā tas notiek Ziemeļvalstīs? Vai zinātnes vēsture vairāk nebūtu saistāma ar mūsu valsts sabiedrības vēsturi, vispārējo un sociālo vēsturi? Vai tradicionālo zinātņu vēstures konferenču ietvaros nebūtu organizējami atsevišķām tēmām veltāmi speciāli, interdisciplināri mikrosimpoziji? Vai šādi simpoziji nebūtu organizējami pēc iepriekšējas domu apmaiņas? Vai zinātnieku jēdzienā nebūtu iekļaujami arī izgudrotāji, intelektuālā īpašuma problēmas? Droši vien var uzdot vēl daudz līdzīgu jautājumu, tomēr gribētos izsacīt optimistisku prognozi, ka nedz pirms 50 gadiem aizsāktā konferenču tradīcija, nedz arī Baltijas vienotības ideja nav sevi izsmēlusi. Kaut gan Baltijas jēdzienu varbūt derētu paplašināt, ietverot tajā arī Baltijas jūras valstis – Ziemeļvalstis, Poliju, Vācijas ziemeļus, arī Krieviju, Baltkrieviju, kā to darām Zinātņu akadēmiju organizētajās Baltijas intelektuālās sadarbības konferencēs. Šo, pirms 2. pasaules kara, 1935. gadā dzimušo tradīciju esam atdzīvinājuši Rīgā 1999. gadā, un tagad šādas konferences notiek regulāri (Tallinā, Viļņā, Helsinkos, Rīgā). Somi mūs aicina 2010. gadā piedalīties viņu organizētajā Ziemeļvalstu zinātņu un ideju vēstures simpozijā, ir aizsāktas īpašas Eiropas zinātņu vēstures konferences (4. šāda konference notikusi 2008. gada oktobrī Austrijā). Iespēju ir daudz, tās jāņem vērā, un nobeigumā es gribētu atgādināt dižā latviešu dzejnieka un domātāja Raiņa vārdus: “Pastāvēs, kas pārvērtīsies.”

1. tabula

Baltijas zinātņu vēstures konferences

Nr. p./k.	Nosaukums	Vieta, datums	Tematiskā ievirze	Ar konferenci saistīti papildu pasākumi
1.	Starprepublikāniskā apspriede par dabzinātņu un medicīnas vēstures pētniecības problēmām Baltijā	Rīga 1958.g. 6.-7. jūnijs		
2.	II Starrepubl. apspriede par Baltijas zinātņu vēsturi	Tartu 1959.g. 21. janv.		
3.	III Starprepublikāniskā Baltijas dabzinātņu un tehnikas vēstures konference	Viļņa - Kauņa 1959.g. 30.nov.-2.dec.		
4.	IV Starrepubl konference par zinātņu vēsturi Baltijā (RPI 100-gadei veltītas sekciju sēdes)	Rīga 1962.g. 27.-29. nov.	Baltijas zinātņu centri Krievijas zinātnes sistēmā 18.-20.gs.	Simpozijš “Pirmo bakterioloģisko iestāžu loma mikrobioloģijas un epidemioloģijas attīstībā Krievijā”
5.	V Konference par zinātņu vēsturi Baltijā	Tartu 1964.g. 18.-21. jūn.		
6.	VI Starrepubl. konference par dabzinātņu un tehnikas vēsturi Baltijā	Viļņa 1965.g. 26.-27. okt.		
7.	VII Baltijas zinātņu vēstures konference	Rīga 1968.g. 11.-13. dec.	Baltijas vidutājas loma sakaru veidošanā starp Krieviju un Rietumiem 17.-20.gs.	
8.	VIII Baltijas zinātņu vēstures konference	Tartu 1970.g. 1.-3. jūl.		

9.	IX Baltijas dabzinātņu un tehnikas vēstures konference	Viļņa 1972.g. 2.-4. nov.		Izbraukuma sēde Gedučos, veltīta T. Grothusam
10.	X Baltijas zinātņu vēstures konference	Rīga – Jelgava 1975.g. 21.-23. apr.	Pēterburgas ZA 250 gadi un tās ietekme Baltijā.	Izbraukuma sēde Jelgavā. Jelgavas Academia Petrina 200 gadi
11.	XI Baltijas zinātnes un tehnikas vēstures konference	Tallina – Tartu 1977.g. 18.-21. okt.	Tartu universitātes atjaunošanas 175 gadu atcere	
12.	XII Baltijas zinātnes un tehnikas vēstures konference	Viļņa 1979.g. 23.-26. okt.	Viļņas universitātes 400 gadu dibināšanas jubileja	
13.	XIII Baltijas zinātnes un tehnikas vēstures konference	Tartu 1982.g. 17.-19. nov.	Tartu universitātes dibināšanas 350 gadu atcere	
14.	XIV Baltijas zinātņu vēstures konference (rīkotājs - Organiskās sintēzes institūts)	Jūrmala – Rīga 1985.g. 25.-28. febr.	Zinātnisko kolektīvu un zinātnisko skolu tapšana Baltijā	1. Agrīno zinātnisko priekšstatu tapšana (pēc folkloras un arheoloģijas datiem), veltīta Kr. Barona 150 gadu jubilejai (Jūrmalā) 2. Zinātnes un tehnikas pieminēkli (Rīgā)
15.	XV Baltijas zinātņu un tehnikas vēstures konference	Rīga 1987.g. 29. sept.- 1. okt.	Rīgas Politehniskā institūta dibināšanas 125 gadu atcere	
16.	XVI Baltijas valstu zinātņu vēstures konference	Viļņa 1991.g. 4.-6. okt.	Zinātnes vēsturiskā pieredze Baltijas republiku valstiskuma atjaunošanā	
17.	XVII Baltijas konference par zinātņu vēsturi	Tartu 1993.g. 4.-6. okt.	Zinātne Baltijā starp Rietumiem un Austrumiem	Simpozijs kopā ar VFR zinātņu vēsturniekiem
18.	XVIII Baltijas zinātņu vēstures konference	Rīga 1996.g. 17.-19. janv.	Zinātnes funkcionēšana lielvalstī un mazā valstī: Baltijas pieredze	Paula Stradiņa 100 gadu jubilejai veltīts simpozijs “Medicīnas vēsturnieki profesionāļi un amatieri”
19.	XIX Baltijas zinātņu vēstures konference	Viļņa – Kauņa 1999.g. 15.-17. janv.		
20.	XX Baltijas zinātņu vēstures konference	Tartu, 2001.g. 30.-31. janv.		
21.	XXI Baltijas zinātņu vēstures konference	Rīga 2003.g. 13.-15. okt.	V. Ostvalda 150 gadu jubileja, P. Valdena piemiņas zīmes atklāšana	

22.	XXII Baltijas zinātņu vēstures konference	Viļņa – Kauņa 2006.g. 5.-6. okt.		
23.	XXIII Baltijas zinātņu vēstures konference	Rīga 2008.g. 9.-10. okt.	Veltīta Baltijas valstu neatkarības iedibināšanas 90 gadiem un Baltijas zinātņu vēstures konf. tradīcijas 50 gadiem	K. Arona piemiņas sēde; Paula Stradiņa piemiņas sēde

2. tabula

Latvijas Zinātņu vēstures asociācijas goda biedri

Nr. p/k	Vārds, uzvārds, zin.grāds	Apstiprināšanas Gads
1.	<i>Dr. habil.</i> Tāļvaldis Vilciņš (1922–1997)	1997
2.	<i>Dr.sc.ing.</i> Ilgars Grosvalds	1997
3.	<i>Dr.</i> Aleksis Anteins (1915–2002)	2001
4.	<i>Dr. h.c. ing.</i> Jānis Klētnieks	2001
5.	<i>Dr.</i> Sigizmunds Timšāns (1931–2007)	2001
6.	Prof. Lu Yang Shang, Ķīnas Nacionālās Zinātņu akadēmijas prezidents, Ķīnas Zinātņu vēstures asociācijas prezidents	2002
7.	<i>Dr. h.c.</i> Jūlijs Jākobsons	2002
8.	Prof. <i>Dr.</i> Jāzeps Ločmelis, LZA Goda loceklis	2002
9.	Prof. <i>Dr.</i> Juozs Algimants Krikštopaitis (Lietuva)	2002
10.	Prof. <i>Dr.</i> Karls Sīlivaskis, Igaunijas ZA īstenais loceklis	2002
11.	Prof. <i>Dr. habil. chem., Dr. hist.h.c.</i> Jānis Stradiņš	2002
12.	<i>Dr. h.c.</i> Kārlis Ēriks Arons (1933–2005)	2003
13.	Prof. <i>Dr. habil.</i> Arnis Vīksna, LZA īstenais loceklis	2006
14.	<i>Eng.</i> Arturs Zalsters (1929 – 2008)	2006
15.	Prof. <i>Dr.</i> Imants Meirovics	2006
16.	Prof. <i>Dr. habil.</i> Ivars Knēts, LZA īstenais loceklis	2008
17.	<i>Dr.</i> Haino Tanklers (- 2008) (Igaunija)	2008
18.	Prof. <i>Dr.</i> Liberts Klimka (Lietuva)	2008
19.	Grētele Brauere (1918–2008), Vilhelma Ostvalda mazmeita (Vācija)	2008
20.	Prof. <i>Dr.</i> Juris Upatnieks, LZA ārzemju loceklis, hologrāfijas izgudrotājs (ASV/ Latvija)	2008
21.	<i>Prof. emer. Dr.</i> Jānis Lielmežs (Kanāda, Vankūvera)	2008
22.	Prof. <i>Dr. habil. phys.</i> Mārcis Auziņš, LZA īstenais loceklis	2009
23.	Prof. <i>Dr. habil. phys.</i> Juris Zaķis, LZA īstenais loceklis	2009
24.	Prof. <i>Dr. habil. hist.</i> Heinrihs Strods, LZA goda loceklis	2009
25.	<i>Dr.</i> Uldis Alksnis, LU docents, Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja līdzstrādnieks,	2009

Literatūra

1. Stradiņš J. Latvijas Zinātņu vēstures asociācijas pirmsākumi un organizētas zinātņu vēstures pētniecības 50 gadi Baltijā// Latvijas Universitātes Raksti. 738. sēj. Zinātņu vēsture un muzejniecība. 2008. – 197.-215. lpp.

2. Daņilevskis V. Krievu tehnika. Rīga: LVI, 1950. – 708 lpp.
3. Каминер Л.В., Поляков И.А. Международные объединения по истории науки// Вопросы истории естествознания и техники (ВИЕТ), Москва: АН СССР, 1956, вып. 2. - с. 326-335.
4. Григорьян А.Т. Первая конференция Советского Национального объединения истории естествознания и техники// Вопросы истории естествознания и техники (ВИЕТ), Москва: АН СССР, 1957, вып. 3. – С. 264-267.
5. Протокол №4/400 заседания Президиума АН Латв. ССР от 30 января 1958. г.// LZA Arhīvs, 1. f., 1. apr., 1. l.
6. Страдынь Я. Петр Иванович Валескалн (1899-1987)// Из истории естествознания и техники Прибалтики. Рига, 1991, т. 8. – С. 223-225.; Akadēmiķis Pēteris Valeskalns. Biobibliogrāfija. Rīga: Zinātne, 1969. – 67 lpp.
7. Stradiņš J. Nodibināta Latvijas dabaszinātņu un tehnikas vēsturnieku grupa// *Rīgas Balss*, 1958.g. 2. jūn., nr. 128.
8. Stradiņš J. Dabas zinātņu un tehnikas vēsturnieku nacionālā grupa// *Latvijas Zinātnieks*, 1958.g. 18. jūn., nr. 13.
9. Stradiņš J. Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja tapšana un izveidošanās// *Acta Medico-Historica Rigensia*, vol. 8 (27). Rīga, 2007. – 31.-116. lpp.
10. Stradiņš J. Profesora Paula Stradiņa programmatiskais referāts Latvijas medicīnas vēsturē un tā ideju tālākattīstība// *ibidem*. – 117.-130. lpp. (N. Figurovska vēstule P. Stradiņam: 128.-129. lpp.)
11. Страдынь П. И. Медицина Прибалтики XVI -XIX веков как связующее звено между медициной Запада и русской медициной// Страдынь П. И. Избранные труды. Т. 3. Рига: Зинатне, 1965. – С. 358–368.
12. Vīksna A. Pauls Stradiņš, 1896–1996. Npublicēti dokumenti un materiāli// *Latvijas Ārsts*, 1996, Nr. 1. – 50.-76. lpp. (P. Stradiņa vēstule P. Valeskalnam).
13. Magone J. Pirmā Dabaszinātņu un medicīnas vēsturnieku apspriede//*Latvijas PSR ZA Vēstis*, 1958, Nr. 7. – 159. lpp.
14. Страдынь Я. Межреспубликанское совещание ученых Прибалтики по проблеме изучения истории естественных наук и медицины// Изв. АН Латв. ССР, 1958, № 8. – С. 153-156; Из истории медицины. Рига, 1959, т. 2. – С. 309–313 (ar konferences rezolūcijas pilnu tekstu).
15. Страдынь П.И., Страдынь Я.П. Некоторые проблемы изучения истории науки в Прибалтике// Из истории медицины. Рига, 1959, т. 2. – С. 263-273.
16. Stradiņš J. Efīdes par Latvijas zinātņu pagātņi. Rīga: Zinātne, 1982. – 395 lpp. (par Latvijas Zinātņu vēstures asociāciju un Baltijas konferencēm, 263.–278. lpp.).
17. Аннотированный список конференций историков науки Прибалтики (1958-1985). Сост. К. Г. Васильев, Я. П. Страдынь, В. В. Калнин, У. В. Пальм. Тарту, 1986. – 138 с.
18. Страдынь П.И., Страдынь Я.П. Работа по изучению истории науки в Латвии// Вопросы истории естествознания и техники (ВИЕТ), Москва: АН СССР, 1959, вып. 8. – С. 184–186.
19. Stradiņš J. Baltijas valstu Zinātņu vēstures un filozofijas asociācijas un Baltijas medicīnas vēstures asociācijas nodibināšana// *Latvijas PSR ZA Vēstis*, 1991, Nr. 7. – 132.–134. lpp.
20. Stradiņš J. Akadēmiskā Dzīve. 1991, 33. rakstu krāj. – 72.–75. lpp.; par šīs asociācijas dibināšanu arī īsa informācija: Вопросы истории естествознания и техники (ВИЕТ), Москва: АН СССР, 1991, № 3. – с. 168.
21. Siilivask K. АГОРА [Baltic Conferences on History of Sciences, japāņu valodā// Kagakusi Kenkyn (Journal of History of Science, Japan), Vol. 40 (№ 217), Spring 2001, pp. 50-52.
22. Krikštopaitis J. Al. Activities of historians of science in the Baltic States//Newsletter of the International Union of the History and Philosophy of Science, Division of History of Science, New Series, № 2, November 2004. pp. 15-16.
23. Nova Miscellanea Historiae Scientiarum Baltica – 50. Rīga: RTU, 2008. – p.107
24. Страдынь Я. Работа латвийских историков науки за 1958-1967 гг. (10 лет деятельности Латвийского объединения историков естествознания и техники)// Из истории естествознания и техники Прибалтики. Рига, 1968, т. 1. – С. 269-272.
25. Stradiņš J. Latvijas zinātņu vēstures pētījumi, Latvijas zinātnisko tradīciju apzināšana un uzturēšana (1987-1992)// *Acta Historiae Scientiarum Baltica*. Vol. 9. Rīga, 1992.– 269.-280. lpp.

26. Stradiņš J. Veikums Latvijas zinātņu vēstures izpētē pēdējos gados (1996-1997)// *Acta Medico-Historica Rigensia*, 1997, vol. 3. – 385.-394. lpp.
27. Stradiņš J. Latvijas zinātņu vēstures izpēte 1997.-1999. gadā// *Acta Medico-Historica Rigensia*, 2000, vol. 5. – 383.-392. lpp.
28. Stradiņš J. Pētījumi Latvijas zinātņu vēsturē pēdējos trijos gados (2000-2002)// *Acta Medico-Historica Rigensia*, 2002, vol. 6. – 349.-364. lpp.
29. Grosvalds I., Klētnieks J. Latvijas Zinātņu vēstures asociācijai – 45// RTU Zinātniskie Raksti. 8. sēr. Zinātņu un augstskolu vēsture. 5. sēj., Rīga, 2004. – 67.-70. lpp.
30. Stradiņš J. Latvijas zinātņu, medicīnas un tehnikas vēstures izpēte pēdējos gados (2003-2005) // *Acta Medico-Historica Rigensia*, 2007, vol. 8. – 392.-406. lpp.
31. Stradiņš J. Veikums Latvijas zinātņu, medicīnas un tehnikas vēstures apzināšanā pēdējos gados (2003-2005)// RTU Zinātniskie Raksti. 8. sēr., 2006, 9. sēj. – 138.-147. lpp.

Stradiņš J. Baltijas zinātņu vēstures konferenču 50 gadi: 1958 - 2008

Rakstā tiek apskatīti organizētas Baltijas zinātņu vēstures pētījumu aizsākumi un attīstība. Pateicoties profesora, mediķa un medicīnas vēsturnieka, Rīgas Medicīnas Vēstures muzeja veidotāja Paula Stradiņa (1896–1958) pūlēm, 1958. gadā no 6. līdz 7. jūnijam Rīgā notika pirmā Baltijas dabzinātņu un medicīnas vēstures konference. Tajā no Lietuvas piedalījās prof. P. Slavenas, V. Girdzijauskas, S. Biziulevičus, no Igaunijas – V. Kalnins un K. Villako. Tika izveidota Baltijas zinātņu vēstures koordinācijas padome, kura pastāvēja līdz 1965. gadam, pēc tam – Padomju Dabzinātņu un tehnikas vēsturnieku nacionālās apvienības (starptautiskās IHUPS locekles) sastāvā darbojās Igaunijas, Latvijas un Lietuvas filiāles, kas faktiski bija patstāvīgas nacionālās apvienības. 1958. gada maijā tika nodibināta tagadējā Latvijas zinātņu vēstures asociācija (priekšsēdētāji – prof. P. Valeskalns (1958 – 1987), prof. J. Stradiņš – no 1987). Igaunijas zinātņu vēstures asociācijas priekšsēdētājs bija prof. P. Klements, bet Lietuvas – prof. P. Slavenas.

Kopš 1958. gada konferenču rīkošana kļuvusi par tradīciju. Aizvadītajos gados Tartu, Viļņā, Kauņā, Tallinnā, Rīgā, Jelgavā un Jūrmalā notikušas 23 konferences (15 no tām - padomju laikā). 1990. gada oktobrī Rīgā tika nodibināta Baltijas valstu Zinātņu vēstures un filozofijas asociācija, kuras līdzpresidenti ir prof. J.A. Krikštopaitis no Lietuvas, prof. J. Stradiņš no Latvijas un no Igaunijas – K. Siilivask (līdz 2006), J. Aavikso (no 2006).

1991. g. 4. – 6. oktobrī Viļņā asociācija rīkoja 16. konferenci – pirmo pēc Baltijas valstu neatkarības pasludināšanas. Kopš tā laika konferencēs piedalījušies zinātņu vēsturnieki no Vācijas, Somijas, Polijas, Krievijas, Ukrainas, ASV, Lielbritānijas, Japānas, Beļģijas, Francijas, Baltkrievijas. Nākotnē jārisina arī jautājums par konferenču darba valodu, jo krievu valodu dalībnieki vairās lietot un to neprot gan jaunie Baltijas, gan ārzemju zinātnieki, bet ne visi pārvalda arī vācu un angļu valodu.

Stradiņš J. 50 years of the Baltic Conferences on the History of Sciences: 1958—2008

The article reviews the beginnings and evolution of organized studies in history of sciences in the Baltics. Due to the efforts of Prof. Pauls Stradiņš (1896—1958), Latvian medical scientist and founder of the Museum of History of Medicine in Riga, the first Baltic Conference on History of Natural Sciences and Medicine was held in Riga on June 6-7, 1958. The participants in this first conference from Lithuanian side were Prof. Slavenas, V. Girdzijauskas, S. Biziulevičus and from Estonian side – V. Kalnins and K.Villako. A joint Baltic Coordination Commission on History of Sciences was founded, which functioned officially until 1965, later –within the framework of Soviet National Association of History of Natural Sciences and Technology (as a member of IUHPS), which included Estonian, Latvian and Lithuanian branches (in fact , separate national associations). The Association was founded in May, 1958 (Chairmen: Prof. P. Valeskalns, 1958-1987, Prof. J. Stradiņš – since 1987). The Estonian Association was headed by Prof. F. Klement, the Lithuanian Association - by Prof. P. Slavenas.

Since 1958 conferences on the history of sciences have become a tradition. During 50 years 23 conferences have been held in Tartu, Vilnius, Kaunas, Tallinn, Riga, Jelgava and Jūrmala (15 conferences - before the regaining of independence). In October 1990 in Riga the Association of History and Philosophy of Sciences of the Baltic States was founded (Co-presidents: from Lithuania - Prof. J. A. Krikštopaitis, from Latvia – Prof. J. Stradiņš, from Estonia – Prof. K. Siilivask, till 2006, Prof. J. Aaviksoo, since 2006). From 4—6 October, 1991 the 16th Conference took place in Vilnius which was the first conference of scientists of independent Baltic States. 8 more conferences were organized, 9 - with the participation of historians of science from Germany, Finland, Poland, Russia, Ukraine, USA, Great Britain, Japan, Belgium, France, Byelorussia etc., and they have

become a traditional element of Baltic cooperation. The future of these conferences as well as the issue of a lingua franca have been discussed.

Страдыньши Я. Конференциям по истории науки Прибалтики 50 лет: 1958 - 2008

В статье рассмотрены начало и развитие организованных исследований по истории науки Прибалтики. Первая конференция по истории естественных наук и медицины Прибалтики состоялась 6-7 июня 1958 года в Риге благодаря усилиям историка медицины и основателя Музея медицины в Риге профессора Паула Страдыня (1896-1958). Из Литвы в работе конференции принимали участие проф. П.Славенас, В.Гирдзияускас, С.Бизиулевичус, из Эстонии – В.Калнынс и К.Виллако. Был учрежден Координационный совет по истории науки Прибалтики, который действовал до 1965 года. Затем в составе Всесоюзного национального объединения естественных наук и техники (члена IUNPS) были учреждены филиалы Эстонии, Латвии и Литвы, которые фактически были самостоятельными национальными обществами. В мае 1958 года была основана Ассоциация истории науки Латвии. Председателями Ассоциации были проф. П.Валескалнс (1958-1987), Я.Страдыньши (с 1987). Председателем Ассоциации истории науки Эстонии был проф. П.Клемент, Литвы – проф. П.Славенас. После 1958 года проведение конференций стало традицией. За прошедшие годы в Тарту, Вильнюсе, Каунасе, Таллине, Риге, Елгаве и Юрмале проведены 23 конференции (из них 15 при советской власти). В октябре 1990 года в Риге была учреждена Ассоциация истории науки и философии Прибалтийских стран. Сопредседателями Ассоциации являются проф. Ю.А.Кришитопайтис (Литва), проф. Я.Страдыньши (Латвия), К.Сиулискс – до 2006 г. и Я.Аавиксо – с 2006 г. (Эстония).

4-6 октября 1991 года Ассоциация провела в Вильнюсе XVI конференцию, - первую после провозглашения Прибалтийскими государствами самостоятельности. С тех пор в работе конференций приняли участие представители Германии, Финляндии, Польши, России, Украины, США, Великобритании, Японии, Бельгии, Франции, Белоруссии. Ассоциации в будущем предстоит решать проблему о рабочем языке конференций, так как участники воздерживаются от употребления русского языка, к тому же молодые ученые Прибалтики и других стран им не владеют, но не все владеют также и немецким и английским языками.